

Anna Litwa

Katedra Rachunkowości

Systematyka kosztów w działalności ubezpieczeniowej

1. Wprowadzenie

Specyficzne cechy działalności ubezpieczeniowej wymuszają konieczność stosowania w rachunkowości szczególnych rozwiązań w zakresie identyfikacji pomiaru i ewidencji zdarzeń. Dotyczy to również zasad prowadzenia rachunku kosztów. Zadania rachunku kosztów ukierunkowane są współcześnie na cele: sprawozdawczości, decyzyjne i kontrolne i z tego chociażby powodu koszty wymagają ujęcia w różnych przekrojach klasyfikacyjnych.

Celem niniejszego opracowania jest ogólna charakterystyka specyfiki ujęcia kosztów w księgach rachunkowych zakładów ubezpieczeń z uwzględnieniem funkcji sprawozdawczej, w kontekście obowiązującej postaci rachunku zysków i strat.

Ustawa o rachunkowości podkreśla specyfikę sprawozdawczości zakładów ubezpieczeń, określając odrębne wzory rocznego sprawozdania finansowego¹. Strukturę sprawozdania finansowego od 1 stycznia 2002 r. określa art. 45 ustawy oraz zał. 3 do znowelizowanej ustawy i zawiera ono:

- wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
- bilans,
- techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych,
- techniczny rachunek ubezpieczeń na życie,
- ogólny rachunek zysków i strat,
- zestawienie zmian w kapitale własnym,

¹ W ustawie z dn. 29 września 1994 r. wprowadzono załączniki określające wzory sprawozdań dla ubezpieczycieli: bilansu (zał. 3), rachunku zysków i strat (zał. nr 6/1, 6/2 i 6/3), informacji dodatkowej (zał. 7) oraz sprawozdania z przepływów pieniężnych (zał. nr 10). W znowelizowanej ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. (Dz.U. nr 113, poz. 1186) używa się określenia zakładu ubezpieczeń. Niektórzy autorzy stosowali we wcześniejszych publikacjach również termin rachunkowości ubezpieczeniowej. Por. np.: [Nowak 1998], [Kiedrowska 1995] i in., również Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 27 grudnia 1990 r. w sprawie zasad rachunkowości ubezpieczeniowej.

- rachunek przepływów pieniężnych (metoda bezpośrednia),
- sprawozdanie zawierające dodatkowe informacje i objaśnienia (informacje dodatkowe do bilansu, informacje dodatkowe do technicznego rachunku ubezpieczeń i ogólnego rachunku zysków i strat, informacje dodatkowe dotyczące sprawozdania skonsolidowanego, pozostałe informacje),
- pozycje pozabilansowe, w których przedstawia się należności i zobowiązania warunkowe, zabezpieczenia z tytułu reasekuracji, obce składniki aktywów, zestawienie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i wysokość aktywów stanowiących ich pokrycie, wyliczenie marginesu wypłacalności oraz rozliczenie środków własnych na jego pokrycie.

Wraz z rocznym sprawozdaniem finansowym zakłady ubezpieczeń oraz towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych zobowiązane są do sporządzania sprawozdania z działalności jednostki. Szczegółowe uregulowania i interpretacja poszczególnych ważnych pozycji sprawozdań zawarta jest w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 10 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń, Dz.U. nr 149, poz. 1671 – zał. 1–5.

2. Rachunek zysków i strat zakładu ubezpieczeń

2.1. Techniczny rachunek ubezpieczeń

Wynik finansowy zakładu ubezpieczeń ustalany jest w dwu etapach (art. 44 znowelizowanej ustawy). W pierwszym etapie ustalany jest wynik z działalności ubezpieczeniowej. Wynik z całokształtu działalności ustalany jest w ogólnym rachunku zysków i strat i jest sumą wyników z działalności ubezpieczeniowej, lokacyjnej, działalności pozostałej, zysków i strat nadzwyczajnych oraz obciążeń wyniku finansowego.

Dla ostatecznego wyniku finansowego podstawowe znaczenie ma wynik z działalności ubezpieczeniowej prezentowany w sprawozdaniu:

- techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych lub osobowych,
- techniczny rachunek ubezpieczeń na życie.

Dwa odmienne sprawozdania sporządzane są ze względu na przepisy prawne o rozdziale ubezpieczeń na życie (dział I) oraz ubezpieczeń majątkowych i osobowych (dział II)². Różnią się od siebie zakresem wykazywanych informacji.

Dalsze rozważania oparte zostaną na rachunku zysków i strat ubezpieczeń majątkowych i osobowych. Uproszczony wzór pierwszej części rachunku zysków przedstawia się następująco:

Techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych:

- A. Składki na udziale własnym
- B. Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym
- C. Odszkodowania i świadczenia na udziale własnym

² Por. ustawa z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz.U. nr 59, poz. 344.

- D. Zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym
- E. Koszty działalności ubezpieczeniowej
- F. Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym
- G. Zmiany stanu rezerw na wyrównanie szkodowości (ryzyka)
- H. Wynik techniczny ubezpieczeń majątkowych i osobowych ($A + B - C +/- D - E - F +/- G$)

W uproszczeniu wynik techniczny ubezpieczeń jest różnicą pomiędzy przychodami obejmującymi składki ubezpieczeniowe i pozostałe przychody techniczne a kosztami obejmującymi odszkodowania i świadczenia, koszty działalności ubezpieczeniowej (akwizycji i administracyjne) i pozostałe koszty techniczne. Wymienione pozycje kształtowane są w wyniku działalności ubezpieczeniowej bezpośredniej oraz poprzez reasekurację, która ma charakter ubezpieczeń pośrednich i w tym samym zakładzie może występować zarówno przekazywanie, jak i przejmowanie części ryzyka za odstąpioną lub przejętą część składki i udział w odszkodowaniach i świadczeniach³. Wynik ten jest przenoszony do ogólnego rachunku zysków i strat.

2.2. Ogólny rachunek zysków i strat

Sprawozdawczą postać rachunku przedstawia zał. 3 znowelizowanej ustawy o rachunkowości. Uproszczona dla większej przejrzystości postać rachunku jest następująca:

- A. Wynik techniczny ubezpieczeń majątkowych i osobowych
- B. Przychody z lokat
- C. Nie zrealizowane zyski z lokat
- D. Koszty działalności lokacyjnej
- E. Nie zrealizowane straty na lokatach
- F. Pozostałe przychody operacyjne
- G. Pozostałe koszty operacyjne
- H. Zysk (strata) z działalności operacyjnej ($A + B + C - D - E + F - G$)
- I. Zyski nadzwyczajne
- J. Straty nadzwyczajne
- K. Zysk (strata) brutto ($H + I - J$)
- L. Podatek dochodowy
- M. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty)
- N. Zysk (strata) netto ($K - L - M$)

Podsumowując rachunek zysków i strat zakładu ubezpieczeń zawiera następujące kategorie wyników:

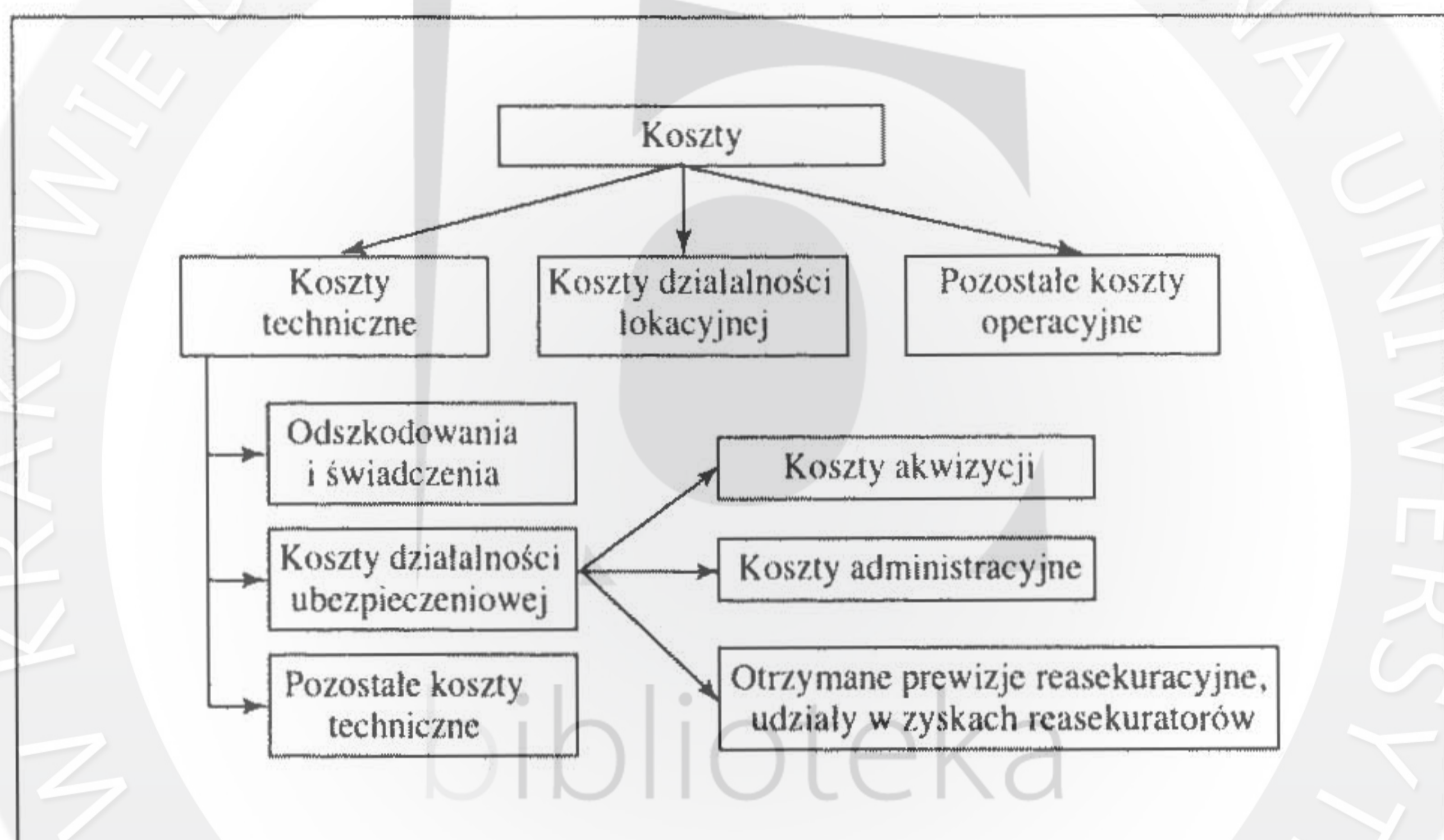
- wynik techniczny (z działalności ubezpieczeniowej),
- wynik z działalności operacyjnej, który jest sumą wyniku technicznego oraz wyniku działalności lokacyjnej i pozostałej operacyjnej),
- wynik finansowy brutto – jest to wynik operacyjny skorygowany o skutki zdarzeń nadzwyczajnych,
- wynik finansowy netto (po potrąceniu obowiązkowych obciążeń).

³ Por. na temat roli reasekuracji w działalności zakładu ubezpieczeń oraz ujęciu skutków reasekuracji czynnej i bierniej w księgach rachunkowych zakładu ubezpieczeń pracę A. Dziuby-Burczyk [2000].

Ostatecznie wyliczony w rachunku zysków i strat wynik netto wykazywany jest w bilansie zakładu ubezpieczeń.

3. Klasyfikacja kosztów dla celów sprawozdawczych

Koszty w każdej jednostce są najbardziej złożoną kategorią ekonomiczną, stąd konieczność ich klasyfikowania w wielu przekrojach⁴. Obecnie przedstawiona zostanie jedynie klasyfikacja kosztów z punktu widzenia ich ujęcia w rachunku zysków i strat (rys. 1).

Rys. 1. Klasyfikacja kosztów w działalności ubezpieczeniowej

Źródło: opracowanie własne.

4. Koszty techniczne

4.1. Odszkodowania i świadczenia

Podstawowym kosztem zakładów ubezpieczeń są odszkodowania i świadczenia. Do kosztów technicznych zaliczane są również koszty działalności ubezpieczeniowej oraz pozostałe koszty techniczne. Koszty działalności ubezpieczeniowej obejmują sumę kosztów akwizycji, kosztów administracyjnych oraz

⁴ Zagadnienie klasyfikacji kosztów w wielu przekrojach przedstawiono obszerniej w pracach: [Paczuła 1999], [Japkiewicz, Kopczyński, Piątek 1990].

pomniejszone są o pozycję korygującą wynikającą z otrzymanych prowizji reasekuracyjnych i udziałów w zyskach reasekuratorów (reasekuracja bierna).

Obejmują one wszelkie wypłaty i obciążenia dokonywane w okresie sprawozdawczym z tytułu odszkodowań i świadczeń na szkody i wypadki powstałe w okresie sprawozdawczym i w okresach ubiegłych. Zaliczamy do nich również wszelkie bezpośrednie i pośrednie, zewnętrzne i wewnętrzne koszty likwidacji szkód i windykacji regresów, w tym również koszty postępowania spornego w tym zakresie⁵. Pomniejszane są natomiast o uzyskane regresy, zwroty i wszelkie odzyski po szkodach. Pozycja ta obejmuje również odszkodowania i świadczenia z tytułu koasekuracji, w części przypadającej na udział zakładu ubezpieczeń oraz rozliczone przez cedentów odszkodowania i świadczenia przypadające na zakład ubezpieczeń z tytułu reasekuracji czynnej.

Złożoność operacji ubezpieczeniowych powoduje, że w księgach rachunkowych ujmuje się odrębnie odszkodowania wypłacone brutto oraz ich korekty spowodowane reasekuracją i rozbieżnością w czasie pomiędzy momentem zaistnienia szkody i wypłatą odszkodowania [Nowak 1998].

Odszkodowania i świadczenia brutto pomniejszane są o zwrot części odszkodowań uzyskanych od reasekuratorów, a następnie korygowane o zmianę stanu rezerw na nie wypłacone odszkodowania i świadczenia. Zmiana stanu rezerw na odszkodowania i świadczenia jest instrumentem pozwalającym ustalić kwotę odszkodowań dotyczących okresu sprawozdawczego zgodnie z istotą rachunkowości memoriałowej.

Ewidencja tej grupy kosztów jest na tyle złożona i równocześnie specyficzna dla zakładu ubezpieczeń, że nie sposób omówić jej w tym miejscu.

Wypłacone odszkodowania i świadczenia związane są również ze złożonym postępowaniem likwidacji szkody i odpowiednimi wymogami dokumentacyjnymi. Sposób ustalania kosztów z tego tytułu można przedstawić następująco:

odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto

/- udział reasekuratorów w odszkodowaniach i świadczeniach wypłaconych

= odszkodowania wypłacone na udziale własnym

+/- zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia brutto

+/- udział reasekuratorów w zmianie stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia

= odszkodowania na udziale własnym dotyczące okresu sprawozdawczego.

Poszczególne pozycje ewidencjonowane są na odrębnych kontach i wykazywane w technicznym rachunku ubezpieczeń.

4.2. Koszty działalności ubezpieczeniowej

Koszty akwizycji. Ta grupa kosztów obejmuje koszty związane z pozyskaniem ubezpieczeń oraz inkasem składki. W szczególności zaliczamy do nich

⁵ Koszty likwidacji szkód obejmują w szczególności: koszty wynagrodzenia likwidatorów szkód, koszty ekspertyz, badań lekarskich, opinii i atestów związanych z oceną zaistniałej szkody koszty obsługi procesu likwidacji szkody i wypłaty odszkodowania oraz związanych z dochodzeniem roszczeń regresowym, również odsetki za nieterminowe wypłaty odszkodowań.

(§ 2.1 p. 10 Rozporządzenia w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń):

1) koszty bezpośrednie obejmujące:

- prowizje pośredników ubezpieczeniowych⁶,
- wynagrodzenia wraz z narzutami pracowników zajmujących się akwizycją,
- koszty badań lekarskich,
- koszty ekspertyz i atestów przy ocenie ryzyka ubezpieczeniowego,
- koszty wystawienia polis,
- koszty włączenia umowy do portfela,
- koszty szkolenia akwizytorów i agentów,
- koszty bankowe, pocztowe i telekomunikacyjne związane z akwizycją lub inkasem składek;

2) koszty pośrednie, w tym:

- koszty reklamy i promocji produktów ubezpieczeniowych,
- koszty ogólne związane z badaniem wniosków i wystawianiem polis.

W ubezpieczeniach działu II koszty akwizycji poniesione w okresie sprawozdawczym w części przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze podlegają rozliczeniu w czasie (aktywowane koszty akwizycji ujmowane są w aktywach bilansu)⁷. W razie rozwiązania umowy ubezpieczenia, aktywowane koszty akwizycji dotyczące tej umowy ujmowane są w koszty w tym samym miesiącu, w którym następuje rozwiązanie umowy ubezpieczenia. Do kosztów akwizycji zalicza się również koszty jeszcze nie poniesione, a dotyczące składki zarobionej w okresie sprawozdawczym.

W przytaczanym Rozporządzeniu Ministra Finansów (w notach objaśniających do rachunku zysków i strat) podkreślone zostało nowe ujęcie kosztów akwizycji i ich dostosowanie do przepisów Unii Europejskiej zawartych w dyrektywach Rady UE z 1991 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń, prowadzące do uściślenia ich definicji i zmniejszenia dowolności praktyki w zakresie kwalifikowania tych kosztów. W szczególności podkreśla się, że nowy zapis nie pozwala na rozliczanie kosztów akwizycji poprzez rezerwę składek.

Do ujęcia kosztów akwizycji służy konto „Koszty akwizycji”, do którego tworzy się odpowiednio rozbudowaną analitykę. Po stronie Dt ewidencjonuje się zarówno koszty związane z akwizycją ubezpieczeń bezpośrednich, jak i koszty prowizji reasekuracyjnych. Strona Ct służy do ujęcia storn i zwrotów. Saldo konta na koniec roku obrotowego przeksięgowane jest na konto „Wynik finansowy” i wykazywane w technicznym rachunku ubezpieczeń.

Koszty administracyjne. Są to koszty o charakterze pośrednim związane z obsługą nie tylko działalności ubezpieczeniowej, ale i lokacyjnej, a przede

⁶ W cyt. Rozporządzeniu określono je następująco: obejmujące w szczególności prowizje akwizycyjne wypłacane dopiero po zainkasowaniu składek przez zakład ubezpieczeń.

⁷ Por. § 14 Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad rachunkowości...

wszystkim koszty zarządzania, organizowania i kierowania całokształtem działalności zakładu ubezpieczeń. Koszty administracyjne nie mogą być przypisane bezpośrednio na podstawie dokumentów źródłowych poszczególnym produktom ubezpieczeniowym, natomiast mogą być przypisane i kontrolowane w przekroju jednostek organizacyjnych (centrala, oddziały terenowe, agencje, poszczególne komórki administracyjne itp.). Zalicza się tutaj takie koszty, jak:

- amortyzacji środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych,
- utrzymania biur,
- pocztowe i telekomunikacyjne,
- różnych usług obcych (usługi remontowo-konserwacyjne, transportowe, sprzętowe),
- zużycie materiałów i energii,
- wynagrodzenia pracowników administracyjnych i zarządu wraz z narzutami,
- podróży służbowych,
- reprezentacji i reklamy,
- podatki płacone w ciężar kosztów,
- ubezpieczenia majątku firmy,
- czynsze i dzierżawy za własne i obce obiekty,
- inne koszty.

Koszty administracyjne należą do istotnych danych o działalności zakładów ubezpieczeń i dlatego w informacji dodatkowej wyszczególnia się je z podziałem na: zużycie materiałów i energii, usługi obce, wynagrodzenia, ubezpieczenia i inne świadczenia, amortyzację i pozostałe (zał. nr 3 Rozporządzenia..., p. III).

Koszty te ewidencjonuje się po stronie Dt konta „Koszty administracyjne”, do którego prowadzona jest odpowiednia analityka. Po stronie Ct księguje się ewentualne zwroty i refundacje poniesionych kosztów. Saldo konta przeksięgowane jest na stronę Dt konta „Wynik finansowy” i wykazywane w „Technicznym rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych”.

Otrzymane prowizje reasekuracyjne oraz udziały w zyskach reasekuratorów. Nie jest to pozycja kosztów, ale pozycja korygująca w grupie kosztów działalności ubezpieczeniowej. Prowizje reasekuracyjne oraz udziały w zyskach reasekuratorów (wynikają one z reasekuracji biernej) ujmuje się na koncie zespołu 5 pod tą samą nazwą. Konto to służy do ewidencji naliczonych prowizji należnych od reasekuratorów i brokerów. Koszty te ujmuje się po stronie Ct konta w kompensacie ze zobowiązaniami. Saldo konta ujmuje się w odrębnej pozycji w technicznym rachunku ubezpieczeń jako wielkość ujemną (w kosztach działalności ubezpieczeniowej). Prowizje reasekuracyjne podlegają rozliczeniu w czasie analogicznie do rozliczanych w czasie kosztów akwizycji ponoszonych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia odpowiednio objętych umowami reasekuracyjnymi.

4.3. Pozostałe koszty techniczne

W ramach tych kosztów ujmuje się najczęściej koszty ustanawiane w postaci obowiązkowych narzutów stanowiących w przepisach prawnych lub inne pośrednio związane z działalnością ubezpieczeniową, w szczególności:

- należne wpłaty na Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny,
- należne wpłaty na koszty nadzoru nad działalnością ubezpieczeniową,
- należne wpłaty członkowskie do Polskiej Izby Ubezpieczeń,
- odpisy na fundusz prewencyjny bądź koszty prowadzenia działalności prewencyjnej, jeżeli zakład ubezpieczeń takiego funduszu nie tworzy,
- należne wpłaty na rzecz Związku Ochotniczych Straży Pożarnej Rzeczypospolitej Polskiej,
- ewentualnie inne koszty na udziale własnym uwzględniane przy kalkulacji składki (np. odsetki od zatrzymanych reasekuratorom depozytów).

Koszty te ujmuje się w analityce do konta „Pozostałe koszty techniczne” według grup ubezpieczeń określonych w załączniku do ustawy o działalności ubezpieczeniowej, a także w sposób umożliwiający ustalenie poniesionych kosztów według poszczególnych tytułów. Saldo konta wykazywane jest w technicznym rachunku ubezpieczeń.

5. Koszty działalności lokacyjnej

Tworzenie lokat i zarządzanie nimi jest jednym z najważniejszych zadań zakładu ubezpieczeń, a jego realizacja związana jest z ponoszeniem odpowiednich kosztów. Koszty działalności lokacyjnej obejmują:

- koszty utrzymania nieruchomości (wszelkie koszty bezpośrednie i pośrednie wynikające z posiadania i administrowania nieruchomościami stanowiącymi lokaty funduszu ubezpieczeniowego, w tym koszty ich amortyzacji oraz eksploatacji),
- opłaty poniesione w związku z nabywaniem udziałów, akcji i innych papierów wartościowych – opłaty notarialne, prowizje bankowe, prowizje biur maklerskich,
- koszty zarządzania lokatami.

Odrębnie ujmowane w księgach rachunkowych są koszty sprzedaży lokat według ceny nabycia oraz wynik ujemny z rewaloryzacji lokat. Ewidencję analityczną prowadzi się do wyodrębnionych poszczególnych lokat oraz rodzaju poniesionych kosztów. Saldo konta wykazywane jest w ogólnym rachunku zysków i strat.

6. Pozostałe koszty operacyjne

Koszty nie związane bezpośrednio z działalnością ubezpieczeniową lub lokacyjną zaliczane są do pozostałych kosztów operacyjnych i wykazywane w ogólnym rachunku zysków i strat. Są to przede wszystkim koszty:

- związane z pełnieniem czynności komisarza awaryjnego (dotyczą ustalenia i udokumentowania rozmiarów i przyczyn zaistniałej szkody, zabezpieczeniem praw regresowych, wydatki związane z likwidacją szkody i wypłatą odszkodowania udzielanych w imieniu i na rachunek innych ubezpieczycieli),
- koszty finansowe (np. ujemne różnice kursowe, prowizje i odsetki od kredytów i pożyczek),
- koszty likwidacji i zbycia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych,
- koszty działalności socjalnej,
- odpisania należności przedawnionych, umorzonych lub nieściągalnych,
- przekazanie aktywów w formie darowizn,
- utworzenia i rozwiązywania rezerw innych niż techniczno-ubezpieczeniowe,
- kary, grzywny obciążające jednostkę, koszty postępowania spornego (jeżeli nie zostały zaliczone do kosztów technicznych),
- odpisy aktualizujące wartość aktywów i ich korekty z wyjątkiem odpisów ujętych w kosztach technicznych lub związanych z działalnością lokacyjną,
- niedobory majątku trwałego i obrotowego, które są niezawinione, nie podlegają kompensacie z nadwyżkami i nie są spowodowane zdarzeniami losowymi,
- koszty związane z prowadzeniem działalności akwizycyjnej na rzecz Otwartych Funduszy Emerytalnych.

7. Ujęcie kosztów w zakładowym planie kont

W zakładowych planach kont koszty ujmuje się w zespołach 4, 5, 7, ewentualnie koszty rozliczane w czasie w zespole 6 wraz z produktami. W literaturze przedmiotu spotkać można różne ujęcia kosztów w planach kont zakładów ubezpieczeń. Przykładowo S. Nowak [1998] w planie kont przewiduje ujęcie kosztów następująco (autor nie podaje nazw zespołów, lecz wyszczególnia nazwy szczegółowe kont):

- zespół 4 – Rozliczenia międzyokresowe kosztów,
- zespół 5 – Koszty techniczne,
- zespół 6 – nie występuje,
- zespół 7 – ujmuje: Koszty działalności lokacyjnej, Pozostałe koszty operacyjne, Straty nadzwyczajne.

Częstszym rozwiązaniem przyjmowanym w praktyce zakładów ubezpieczeń jest ujęcie kosztów w następujących zespołach:

- zespół 4 – nie występuje,
- zespół 5 – Koszty działalności ubezpieczeniowej i pozostałe koszty techniczne (w niektórych zakładach ujmuje się również w tym zespole koszty działalności lokacyjnej),
- zespół 6 – Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz rozliczenia międzyokresowe,

– zespół 7 – ujmuje koszty (i straty nadzwyczajne) wykazywane w ogólnym rachunku zysków i strat.

Ze względu na brak opracowań w literaturze wzorcowych czy zakładowych planów kont dla ubezpieczycieli w konsekwencji zakłady te grupują informacje we właściwych sobie przekrojach. Wydaje się, że słuszne jest wydzielenie ewidencji odszkodowań i świadczeń w odrębnym zespole ze względu na najbardziej rozbudowany i złożony charakter tej kategorii kosztów.

Literatura

Dziuba-Burczyk A. [2000], *Reasekuracja czynna i bierna w księgach rachunkowych*, AE w Krakowie, Kraków, nr 553.

Henzel H., Paczuła C. [2001], *Rachunkowość jednostek ubezpieczeniowych, cz. 2: Ewidencja, finanse, kontrola*, Difin, Warszawa.

Japkiewicz Z., Kopczyński H., Piątek J. [1990], *Rachunkowość ubezpieczeniowa*, Wyższa Szkoła Inżynierska, Radom.

Kiedrowska M. [1995], *Rachunkowość ubezpieczeniowa w świetle ustawy o rachunkowości*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP, nr 32.

Nowak S. [1998], *Rachunkowość ubezpieczeniowa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań.

Paczuła C. [1999], *Rachunkowość jednostek ubezpieczeniowych, cz. 1*, Difin, Warszawa.

Ustawa o działalności ubezpieczeniowej z dnia 28 lipca 1990 r., t.j. Dz.U. z 1996 r. nr 11, poz. 62.

Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r., Dz.U. nr 121, poz. 591 z późn. zm.

Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości z dnia 9 listopada 2000 r., Dz.U. nr 113, poz. 1186.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 10 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń, Dz.U. nr 149.

A Taxonomy of Costs in Insurance Activities

This article characterises the costs of insurance activities and how they are reflected in the accounting of insurance companies. Financial reporting requirements set out in the amended Accounting Act with respect to profit and loss statements are the basis for presenting and classifying costs for reporting purposes.